

MAGYAR GERONTOLÓGIA

15. ÉVFOLYAM 42. SZÁM

On-line verzió: ISSN 2062-3690

[www.https://ojs.lib.unideb.hu/gerontologia](https://ojs.lib.unideb.hu/gerontologia)

-TUDOMÁNYNÉPSZERŰSÍTŐ-

**A nyugdíjrendszer szegényei,
avagy szembesülés az igazi nyugdíjjaSOKKAL...**

Horváth Hajnalka

Kulcsszavak: nyugdíjrendszer, elszegényedés, öngondoskodás, állami felelősség vállalás

Absztrakt

A tanulmány a nyugdíjból élők elszegényedésének kockázatát, kérdéseit, lehetséges folyamatait vizsgálja meg.

A nyugdíjból élők szegénységkockázatát számos tényező befolyásolja. A nyugdíjrendszer biztosítási elvű fenntarthatóságát, az önálló egyéni finanszírozás lehetőségeit, vagy a kiigazító finanszírozási mechanizmusok működését vizsgálva megállapítható, hogy a nyugdíjasok szegénységkockázatának növekedése intenzívebb állami beavatkozásokat sürget.

The pension poor, or facing the real pension-SHOCK.....

Hajnalka Horváth

Key words: pension scheme, impoverishment, private financing, public responsibility

Abstract

The study examines the risks, issues and possible processes of pensioner impoverishment.

The risk of poverty among pensioners is influenced by a number of factors. Examining the insurance-based sustainability of the pension system, the possibilities for individual self-financing or the functioning of corrective funding mechanisms, it can be concluded that the increase in the risk of poverty among pensioners calls for more intensive public interventions.

Bevezetés

Ezen cikk megszületését a Semmelweis Egyetem Egészségügyi Közszolgálati Kar Mentálhigiéné Intézet Idősügyi Interaktív Életút-Tanácsadó Szakirányú Továbbképzési szakán íródott: A nyugdíjrendszer szegényei, avagy szembesülés az igazi nyugdíjja *SOKKAL...* című szakdolgozatom inspirálta. (Horváth, 2023)

Szociálpolitikusként érdeklődve és kritikus szemmel figyelem, hogy a mindennapi életünkben milyen formában van jelen az esélyegyenlőség, szolidaritás, mint fontos szociálpolitikai értékek. Azt vizsgálom, hogy a kormányzat ezen kihívások mentén adott válaszaiban hogyan és milyen formában valósul meg az egyenlőtlenségek csökkentése, illetve a leginkább kiszolgáltatottak védelme a nyugdíjpolitikában.

A rendszerváltást követően eltelt közel harminc év alatt az új foglalkoztatási formák megjelenésével még nem telt el elegendő idő ahhoz, hogy konkrét életutakat példaként is láthassunk az elszegényedésre, azonban véleményem szerint egyre szélesebb társadalmi csoportok tartanak egyenes úton a szegénységbe a nyugdíjas kor elérésével.

Cikkem célja, hogy bemutassam a problémákat és rávilágítsak az állami felelősségvállalás fontosságára.

Az élhető alapot biztosító ellátásból való kiszorulás legalizált kezdete

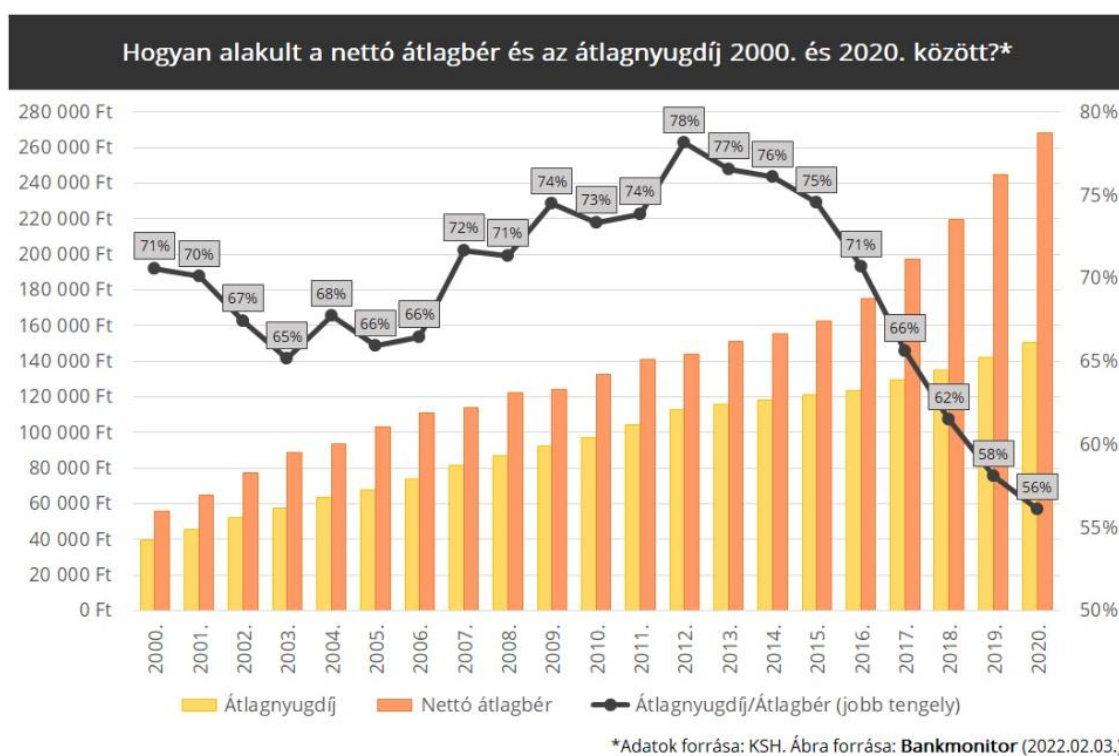
A magyar nyugdíjrendszer a XX. század elejéig nyúlik vissza, és azóta jelentős változásokon ment keresztül. A mai munkavállalók, illetve nyugdíjasok szempontjából leginkább az 1951 utáni törvények számítanak, mivel a ma élő nyugdíjasok közül senki nincs, aki a korábbi nyugdíjrendszert a gyakorlatban ismerhette volna. A 1951 után kiadott nyugdíjrendeletek szinte teljesen felülírták a korábbi szemléletet. Jól megfigyelhető, ahogy 1950-es évektől kezdve az állam fokozatosan és egyre nagyobb mértékben száll be a nyugdíj-finanszírozásba.

Elmondható, hogy az 1975-ös nyugdíjrendelettel szinte a teljes lakosságot bevonták a nyugdíj biztosítottak körébe és egészen 1990-es évekig gyakorlatilag a teljes társadalom jelentős

szegmense biztos nyugdíjas évekkel számolhatott. A nyugdíj által biztosított megélhetési szint nem volt túl magas, de az akkori átlag életszínvonalhoz mérten megfelelőnek volt mondható. A nyugdíjak mértéke is elég kicsi szórást mutatott. Gyakorlatilag pár nyugdíjkategória létezett, azok sem tértek el jelentősen egymástól.

Az 1975-ben kiadott új nyugdíjrendeletek befolyásolják még mindig legjobban szemléletben és gondolkodásban a ma aktív, dolgozó lakosságot.

A rendszerváltást követően jól nyomon követhető néhány olyan jelenség is, ahol az állam egyre jobban próbál kihátrálni ebből a kötelezettségből, ahogy az állami felelősség vállalást és szerepeket egyre inkább áthárítja a magán szektorra, végső soron az állampolgárokra. Ennek első jele az volt, hogy a nyugdíjak reál értéke kezdett egyre jobban elválni a bérek reál értékétől. Ez a trend napjainkban is egyre gyorsuló ütemben zajlik (1. ábra).

1. ábra Átlagbér és nyugdíj viszonya Magyarországon (2000-2020) (Bankmonitor, 2022)

Emellett az öngondoskodás kiemelt szerepet kezd kapni a nyugdíjrendszerben, a korábbi egységes szolidáris szemlélet és a társadalmi igazságosság elve kezdett fókuszot veszíteni.

Például a nyugdíjak elosztása is fokozatosan egyre nagyobb eltéréseket mutat. 2016-ban megjelent az első 2 millió Ft feletti nyugdíj (ekkor a minimum nyugdíj 28.500 Ft (KSH, 2023 a). 2021-ben a legalacsonyabb és legnagyobb nyugdíjak közötti különbség több, mint 80-szoros

volt és majdnem 300.000 fő tartozott az alacsony nyugdíjból élők közé (80.000 Ft alatti nyugdíj) (Rauh, Talyigás, & Csizmadia, 2021).

Míg korábban a nyugdíj az időskori megélhetést próbálta biztosítani minden társadalmi rétegnek, ekkorra a nyugdíj leképezte a társadalomban is fennálló hatalmas vagyoni különbségeket. Ezzel elmondhatjuk, hogy végletekig kiéleződött a különbség a nyugdíjak között, és emiatt az elosztási szemlélet miatt még többen szorulnak ki az élhető nyugdíjasellátásból.

A rokkantellátás 2012-től kikerült a nyugdíjellátás kereteiből. Az állapot- felülvizsgálat szabályainak módosítása miatt sokan enyhébb egészségkárosodási besorolásba kerültek, és a járadékátalakítás hatására az érintettek jelentősen kevesebbet kaptak havi juttatásként. Ugyanebben az időben visszamenőleges hatállyal megszűnt a honvédségtől és a rendvédelmi szervektől korhatár előtt nyugállományba helyezettek nyugdíjas státusza. Korábban megállapított nyugdíjuk helyett csökkentett összegű járandóságot kapnak (Szikra, 2018).

Ezzel a nyugdíjas korúak egy igen nagy része jelentős mértékben kevesebb megélhetési összeghez jutott.

A mikro- és egyéni vállalkozások adózási szabályozása is növeli a nyugdíjrendszerből való kiesettek számát. Például a KATA adózási forma esetében 40 évnyi KATA-s vállalkozás összesen csak 18,4 év szolgálati időt fog jelenteni a számukra. Tehát nyugdíjba vonuláskor csak az átlagkeresetük 49%-át kapják szemben a főállásban dolgozókkal, akik 80%-ot kapnak majd. 20 éves KATA munkaviszony pedig mindössze 9,2 év szolgálati időt fog jelenteni a számukra. Ami azt jelenti, hogy a KATA-s munkaviszonyuk után egyáltalán nem kapnak nyugdíjat, hiszen a nyugdíjjogosultság szempontjából a résznyugdíjat jelentő minimum 15 évet sem érik el. Ha KATA-sok vagyunk 50 000 forintos havi adófizetéssel, akkor a várható nyugdíjunk havi 42 800 forint lesz (40 év KATA jogviszony után) (Lantos, 2023).

A KATA adóformát eredetileg nem is arra találták ki, hogy valaki főállásban ebből éljen meg, de kedvező adózási volta miatt, mégis körülbelül 400.000 aktív dolgozó választotta mindennapi megélhetéséhez. Számukra a biztonságot nyújtó öregségi nyugdíjrendszer egyre nehezebben elérhetővé válik.

Ahogy a cikk további részében látni fogjuk, a probléma ezzel csak az, hogy a mai nyugdíj előtt álló, vagy aktív középkorú embereknek nincs meg a megfelelő eszköztára és lehetősége a megfelelő öngondoskodásra.

Vajon mekkora összegből lehet megélni nyugdíjasként?

A 2021-es KSH statisztikai adatok alapján 65 év felettiiek esetében az alábbi (1.táblázat) táblázat foglalja össze a szükséges nyugdíj összegét a megélhetési szintek szerint.

Megélhetési szint	Összeg (E Ft) egyedülállók	Összeg (E Ft) két felnőtt
Nagyon szűkös	126,7	95,1
Szűkös	166,9	123,6
Átlagos	227,7	168,9
Jó	312,3	230,1
Nagyon jó	439,2	321,7

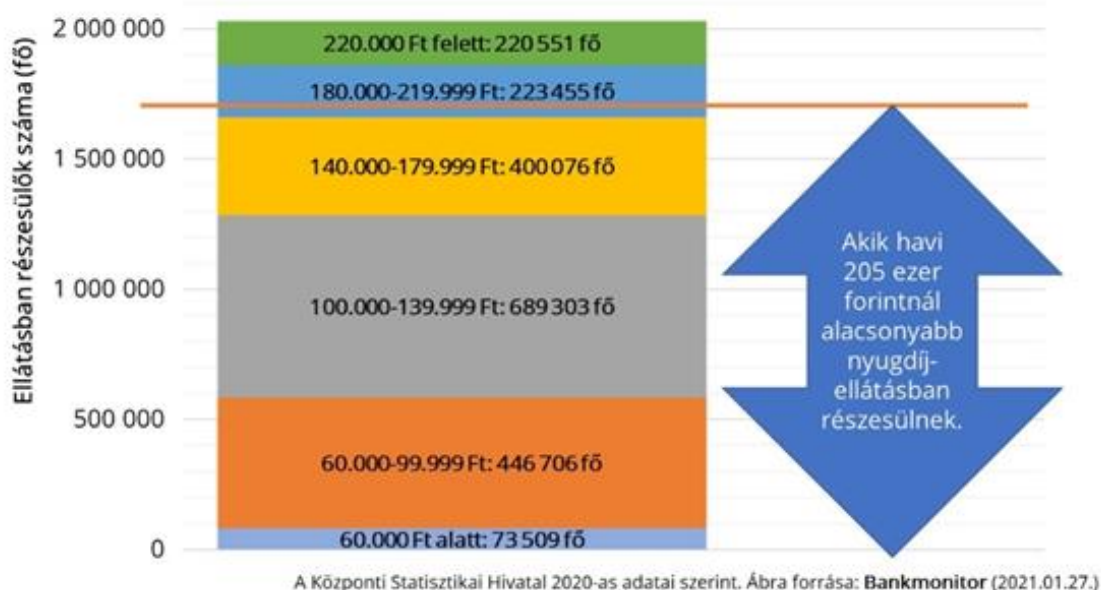
1. táblázat 2021-ben a különböző megélhetési szintekhez szükségesnek tartott nettó jövedelemösszeg (KSH)

A 2021-es KSH adatok szerint az átlagnyugdíj 148.450 Ft-volt. Ebből látszik, hogy az átlagos nyugdíjas házaspár a szűkös és átlagos életszínvonal közötti megélhetési szinten helyezkedik el. Az egyedül élők esetében a szűkös életszínvonal a jellemző még akkor is, ha pár évig kaphatnak özvegyi nyugdíjat.

A lenti ábra kicsit árnyalja ezt a képet (2. ábra). Ugyanis látható belőle, hogy a nyugdíjasok 2/3-a nagyon szűkös megélhetési körülmények között él. Az átlag feletti életszínvonalon a nyugdíjas lakosságnak alig 20 százaléka él.

A többi az átlagos és a szűkös határán egyensúlyoz.

Öregségi nyugdíjban részesülők megoszlása a folyósított összeg nagysága alapján

2. ábra Öregségi nyugdíjban részesülők megoszlása a folyósított összeg alapján
(Bankmonitor, 2022)

Nézzük meg, hogy egy mai aktív dolgozó mekkora összegből tartja fenn magát!

Ez azért érdekes, mert a legtöbben szeretnék, ha a nyugdíjba vonulás után meg tudnák tartani legalább a korábbi életszínvonalukat.

Ahogy a Nyugdíj Másképp internetes forrás cikkében is olvashatjuk 2021 októberében a kedvezmények nélkül számolt nettó átlagkereset 286.800 forint volt. Ez csaknem a duplája az akkori átlagnyugdíjnak.

A diplomás átlagkereset – a 2020-as adatok szerint – bruttó 525.000 forint volt főiskolai végzettség, és 696.000 forint egyetemi végzettség esetén. Ennek nettója tehát havi 350.000–460.000 forint között mozgott.

Az adatok láttán kirajzolódhat számunkra az egyik legnagyobb probléma: hiába nőnek a nyugdíjak, ha a fizetésnek egyre kevesebb százalékát teszik ki. Ez a trend már a kilencvenes években is megfigyelhető volt, ahogy korábban is említettük. Viszont, az elmúlt években ez az eltérés egyre jelentősebb. Bár az elmúlt 20 évben folyamatosan nőtt a nyugdíjak összege, 8 éve egyre alacsonyabb a mértéke az átlagfizetéshez képest. 2014-ben például az átlagnyugdíj az átlagkereset 67,6 százaléka volt, 2021-ben már csak 52 százalék (Lantos, 2022 b).

Ebből egyértelműen látszik, hogy az állami nyugdíjjal tervezve drasztikus életszínvonalcsökkenésre lehet számítani.

Ez a különbség még markánsabb a magasabb iskolázottságú, jobb életszínvonalon élő aktív dolgozók esetében. Különösen akkor, ha valaki nem főállásban, reális bérrel bejelentve dolgozik nyugdíjas koráig, hanem vállalkozóként, vagy minimálbéren bejelentve¹.

Az elmúlt évtizedekben, különösen a rendszerváltás előtti, vagy azt követő közeli időszakban a magas iskolázottság alapvetően élethosszig tartó jólétet is biztosíthatott. Az állami vállalatoknál, intézményekben betöltött biztos állások garantálták a magas nyugdíjat. Ez a trend még két évtizeddel a rendszerváltást követően is megfigyelhető volt. Egy 10 éves elemző kutatást magába foglaló tanulmány szerint (2008 és 2018 között), az ország egyik legszegényebb és legkevésbé fejlett régiójának központjában is tartotta magát. A nyíregyházi időskorúak életminőségének összefüggésében végzett kutatás alapján egyértelműen kimutatható volt, hogy „A magasabb iskolázottság jobb jövedelmi kondíciókkal kecsegtet, így az elmúlt évtizedekben nyugdíjazottak magasabb járandóságokra is számíthattak.” (Patyán et al., 2018, p. 127).

Viszont a kilencvenes évek végén ez az előny több szempontból is kezdett megszűnni. Az állami intézményi rendszerekben dolgozók számának leépítése folyamatosan a versenyszférába kényszerítette a középkorúakat, vagy nyugdíj előtt állókat, majd a 2008-as világgazdasági válság idején a kényszerleépítések pont ezt a korosztályt érintették a legjobban.

Azok, akik a versenyszférában el is tudtak helyezkedni, és nem kényszerültek a karkedvezményes nyugdíjazásra, sok esetben minimálbéren voltak bejelentve, ezáltal nem tudták érvényesíteni a magas valós jövedelmük után járó magasabb nyugdíjjárulékot. Így gyakorlatilag az alacsonyabb iskolázottságú munkavállalók befizetésével azonos nyugdíjjárulékot tudtak csak felmutatni. Ez a folyamat erodálta a magasabb végzettségből következő előnyt sok középkorú, vagy nyugdíj előtt álló személy esetében.

A nyugdíjas lét megnövekedett kiadásai

Nem elég, hogy nyugdíjba menetelkor a bevételek közel felére esnek vissza, de egyrészt megmaradnak a havi rendszeres kiadások, ha fenn akarjuk tartani az életszínvonalat (rezsi, szórakozás, utazásra tervezés, ételmezés, ruházkodás, stb.), ugyanakkor jelentősen elkezdhetnek megnőni az egészségromlás miatti kiadások. A kötelező kiadások mellett még

¹ Megjegyzés: 2023-ban az öregségi nyugdíj legkisebb összege 28.500 Ft (KSH, 2023 a).

nincsenek benne a speciális táplálkozásra, sportra szánt összegek, állapotot, közérzetet javító kezelések költsége, egészségügyi eszközök (hallókészülékek, ortopéd cipők, stb.).

Ezek az összegek szükséglettől függően nagyon eltérőek lehetnek. Amennyiben a magánegészségügyi szolgáltatást kell igénybe venni, mert nincs megfelelő közegészségügyi alternatíva, akkor az a nyugdíj megtakarítás jelentős hányadát elviheti. Például egy csípőprotézis műtét ára körülbelül 1.3 millió forinttól kezdődik a magánszektorban (Medicover Kórház árlista, 2023). Ha az állami ellátási rendszert választja valaki, akkor viszont előfordulhat, hogy jelentős életminőség-romlás mellett akár több, mint egy évet is várnia kell.

 4.1.1.41. Egészségesen várható élettartam [év]*

Év	Születéskor egészségesen várható átlagos élettartam		65 évesen egészségesen várható átlagos élettartam	
	férfi	nő	férfi	nő
2018	60,5	61,9	6,9	7,5
2019	60,9	63,1	6,8	7,6
2020	61,7	63,6	7,3	8,0
2021	61,7	63,5	7,1	7,7

2. táblázat Egészségesen várható élettartam [2018-2021] (KSH)

Fontos megjegyezni, hogy bár a statisztikák szerint folyamatosan növekszik a 65 év felett egészségben eltöltött évek száma (körülbelül 73 éves korig), az átlagos várható élettartammal egybevetve (nőknél 78 év) láthatjuk, hogy még mindig jelentős időt kell eltölteni betegségekkel küzdve (2. táblázat).

Tehát elmondhatjuk, hogy nem elegendő csak az átlagos napi megélhetési és gyógyszerköltségekkel számolni, de érdemes tervezni további egészségromlás miatti kiadásokkal.

További, egyre nyomasztóbb problémaként jelentkezik a most már tényként kezelt jelenség, hogy egész Európában és nálunk is az elkövetkezendő 15 évben akkorát ugrik a demenciában élők száma, amire nincs felkészülve az ellátórendszer. (Jelenleg körülbelül 250.000 a diagnosztizált demenciával élők száma Magyarországon.) (Kiss, 2023).

Tehát jelentős eséllyel fog valaki beleesni az érintettek körébe. Mivel várhatóan az ellátórendszer nem lesz képes megoldani a helyzetet, ezért az egyénnek magának kell majd valamilyen módon saját vagy esetleg élettársa ellátását biztosítani. Várhatóan a magánszektor

fog erre a kihívásra reagálni a leghamarabb, viszont jelenleg is jelentősen nagyobb egy átlagos bentlakásos intézmény költsége, mint az átlagnyugdíj.

Becsléseim szerint ezek a tényezők akár 20-50 % növekedést jelenthetnek félretett nyugdíjcélú megtakarításainkban.

Mennyit kellene félretenni nyugdíjas éveinkre?

A fentiekben leírtak alapján látható, hogy az államilag biztosított nyugdíj mellé is érdemes jelentős összegeket felhalmozni, amennyiben szeretnénk megőrizni a megszokott életszínvonalunkat. A KSH adataira támaszkodva 2021-ben egy jó életszínvonalon élő személynek átlagosan havi 360.000 Ft bevétellel kellene rendelkeznie (KSH, 2023 b).

Emlékeztetőül, 2021-ben az átlag nyugdíj 148.450 Ft- volt (feltételezhetjük, hogy átlagos bérrel rendelkező személy átlagnyugdíját fog kapni, ha végig főállásban dolgozott).

Ezért körülbelül 200.000 Ft/hó/fő további jövedelem szükséges a nyugdíj mellé, hogy egy nem jelentős életszínvonal-romlást megakadályozzunk. Az átlagos nyugdíjba vonulás utáni várható élettartam körülbelül 13 év (KSH, 2023 c). Azaz, egyszerű számolással nézve, mire nyugdíjba kerülünk, személyenként 32 millió Ft-ot érdemes felhalmozni. Hangsúlyozom, átlagos nyugdíjra számítva, 2021 árszínvonallal és inflációs rátával becsülve. Ehhez jön hozzá az előző fejezetben kimutatott 20-50 %-os egészségügyi kiadások miatti növekedés.

Ez a számolás akkor igaz, ha a munkaerőpiacra lépést követően aktív befizető marad a munkavállaló.

Amennyiben valami oknál fogva kiesünk a nyugdíjrendszerből, ez az összeg jelentősen növekszik.

2023 szeptemberében átfogó kutatást készült egy vezető biztosító megbízásából, 18 és 65 év közötti ügyfeleik körében. Az egyik legfontosabb kérdéskör a nyugdíjbiztosítás volt. Kiderült, hogy a válaszadók a 2022-es eredményekhez hasonló mértékben negatívan látják a 20-30 év múlva várható életkörülményeket. A megkérdezettek 40%-a továbbra sem rendelkezik havonta félretehető összeggel, de az átlag is csupán 30 000 forintot tud megtakarítani, amely meg sem közelíti azt az összeget, amit ideális megtakarításnak gondolnak (rss.news.hu, 2023).

A nyugdíjrendszerből kiesők

Mint láthattuk, egy átlagos, vagy akár jól kereső, a munkaerőpiacon jól mozgó, és társadalombiztosítással lefedett személy részére is hatalmas kihívás megfelelő életszínvonalat biztosítani nyugdíjas éveire.

A KSH adatai szerint ma Magyarországon közel 4,7 millió munkavállaló található. Ha ezt összevetjük azzal a számmal, hogy közel 910 ezer vállalkozás működik, aminek többsége kis- és mikrovállalkozás, akkor feltételezhetjük, hogy a munkavállalók egy igen jelentős része nem a társadalombiztosítással jól lefedett szegmensbe tartozik (KSH, 2023 d).

A kiesettek számát emeli az is, hogy a közfoglalkoztatásban résztvevő munkavállalók száma évről évre csökken. Fontos megjegyeznem, hogy ennek oka az erre fordítható keretek összegének folyamatos csökkentése (3. táblázat).

20.8.1.3. Közfoglalkoztatottak létszáma, átlagkeresete*

Év	A legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások, valamennyi költségvetési intézmény és foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezetek körében							
	teljes munkaidőben alkalmazásban álló közfoglalkoztatottak				létszáma		alkalmazásban álló közfoglalkoztatottak száma	
	bruttó átlagkeresete		nettó átlagkeresete ^a		ezer fő		ezer fő	
	Ft/fő/hó	előző év = 100,0%	Ft/fő/hó	előző év = 100,0%	előző év azonos időszak = 100,0%	előző év azonos időszak = 100,0%	előző év = 100,0%	előző év = 100,0%
2015	79 769	102,2	52 249	102,2	191,2	106,2	191,9	105,1
2016	78 957	99,0	52 507	100,5	201,9	105,6	202,5	105,5
2017	81 720	103,5	54 344	103,5	164,1	81,3	164,6	81,3
2018	81 935	100,2	54 487	100,2	125,5	76,4	125,9	76,4
2019	87 422	106,2	58 135	106,2	100,8	78,4	101,1	78,4
2020	81 800	93,6	54 397	93,6	88,3	87,6	88,7	87,7
2021	83 936	102,6	55 818	102,6	83,7	94,8	84,1	94,8
2022	99 824	118,9	66 383	118,9	71,6	85,5	72,1	85,7

3. táblázat Közfoglalkoztatottak létszáma, átlagkeresete (KSH,2023)

Ha feltételezzük, hogy a főbb munkavállalói kategóriákból a kapott jövedelemmel arányos nyugdíjjarulékot csak a multi-cégek főállású foglalkoztatottjai, illetve az állami szektorban dolgozók után fizetik be, akkor az is látható, hogy ezek a munkavállalók azok, akik elmondhatják, hogy a munkájukkal maximálisan ki tudják majd használni az állami nyugdíjrendszert. Fontos megjegyezni, hogy vannak olyan állami foglalkoztatásban dolgozók, akik bár jelentős nemzetgazdasági értéket termelnek, a rendkívül alacsony fizetésük miatt kiesnek az *élhető* állami nyugdíjlefedettség alól. Például a pedagógusok (4. táblázat).

Fizetési kategória/év	Pedagógus I.						
	középfok	ágazati szakmai póték	alapfok	ágazati szakmai póték	mesterfok	ágazati szakmai póték	
2.	3-5 év	219.000	21.900	219.240	21.924	243.600	24.360
3.	6-8 év	219.000	21.900	237.510	23.751	263.900	26.390
4.	9-11 év	219.000	21.900	246.645	24.665	274.050	27.405
5.	12-14 év	219.000	21.900	255.780	25.578	284.200	28.420
6.	15-17 év	219.000	21.900	264.915	26.492	294.350	29.435
7.	18-20 év	219.000	21.900	274.050	27.405	304.500	30.450
8.	21-23 év	219.000	21.900	283.185	28.319	314.650	31.465
9.	24-26 év	219.000	21.900	292.320	29.232	324.800	32.480
10.	27-29 év	219.000	21.900	301.455	30.146	334.950	33.495
11.	30-32 év	219.000	21.900	310.590	31.059	345.100	34.510
12.	33-35 év	219.000	21.900	319.725	31.973	355.250	35.525
13.	36-38 év	219.240	21.924	328.860	32.886	365.400	36.540
14.	39-41 év	225.330	22.533	337.995	33.800	375.550	37.555
15.	42-44 év	231.420	23.142	347.130	34.713	385.700	38.570

4. táblázat Pedagógus bruttó bértábla (Pénzcentrum, 2023)

Az állami nyugdíjból biztosan kiesők

Az állami szektorban és a multcégeknél dolgozókat leszámítva más aktív dolgozó esetében a valós jövedelmeik után csak részleges, vagy éppen töredékes befizetés történik dedikáltan a nyugdíjalapba. Ők a nyugdíjrendszer számára részben vagy teljesen láthatatlanok.

Megpróbáltam összeszedni azokat a társadalmi szegmenseket, ahol a munkavállalók várhatóan a legjobban érintettek lesznek a nyugdíjas-szegénységben, ugyanis a jelenlegi kétpilléres nyugdíjrendszer egyik pillérét sem tudják, vagy akarják használni. Az érintett szegmenseknél két fő életutat különböztetnék meg a nyugdíjig a kezdeti lehetőségeik szerint.

Az egyik ilyen csoport az eleve kiszolgáltatott helyzetből, szegénységből indulók, például a

- mélyszegénységben élő családok aluliskolázott tagjai;
- vagy modernkori rabszolgák az ún. „csicskák”, nem vállalkozó prostituáltak;
- börtönviseltek;
- rokkantak, szellemi, testi fogyatékosokkal élők, stb.

A másik csoport esetében az alanyoknak lenne lehetőségük felhalmozni vagyont, de kulturális fogyasztói – például közösségi nyomás miatt, nem halmoznak fel, biztosítási rendszerbe nem kerülnek be. Például:

- be nem jelentett alkalmi munkából élők;
- vállalkozói réteg, egyéni-mikro vállalkozók;

- jelenben élő fogyasztók;
- szenvedélybetegek.

Az összes csoport elemzése túl széles merítés lenne egy cikk keretében és nem is cél. Ezért két esetpélda bemutatásán keresztül mutatok rá a nyugdíjrendszerből történő kiesés tipikus útjaira.

Az esetpéldák több kockázati csoportot is lefednek:

- mélyszegénységben élő családok aluliskolázott tagjai,
- börtönviseltek, bűnelkövetők,
- be nem jelentett alkalmi munkából élők,
- vállalkozói réteg, egyéni és mikrovállalkozók ,
- jelenben élő fogyasztók.

Esetpéldák rövid bemutatása, összefoglalása

Az előző fejezetben felsorolt kockázatok jól nyomon követhetők az alább két esettanulmány bemutatásakor (Részletes esetismertetés és elemzés Horváth, 2023).

G.M., akinek volt lehetősége vagyont felhalmozni

G.M. középfokú végzettséggel és szakiskolákkal rendelkező középkorú, aktív munkavállaló férfi.

A középiskolát követően elmondása szerint többször próbálkozott felsőfokú végzettséget szerezni, de valójában hosszú évekig szakképzettség nélküli alkalmi munkákból, vagy ügyeskedésből élt. Elmondása szerint voltak olyan korszakai, amikor alig volt pénze és néha hónapokig, akár fél évig is nyomorgott, míg máskor valamilyen „okos” megoldásból jelentősebb összeghez jutott. Ezt viszont rövid idő alatt felélte. A többi átlagos időszakban alkalmi, szakképesítést nem igénylő munkákból tartotta el magát.

Ennek az életformának vetett véget, amikor vád alá helyezték és elítélték egy nagyobb volumenű ÁFA csalási ügyben, amiben strómanként azonosították szerepét. Ez nem csak az addigi „karrierjét”, törte ketté, (a korábbi bűnözői, „haveri” körből kiesett), de a börtönből kikerülve hosszú időre megnehezítette a számára megélhetést biztosító munkák elvállalását.

Ennek a helyzetnek a feloldására kezdett el alkalmi munkákat vállalni feketén, majd képzéseket szerzett OKJ-s képzéseken. A börtönből kikerülve viszonylag hamar elérte, hogy a havi jövedelme meghaladja az átlagos jövedelmeket, viszont ezeket életvitelét követve felélte.

Jelenleg vállalkozóként dolgozik az építőiparban, egyedül él és tart fenn egy albérletet. Jövedelmét továbbra is feléli.

Az életút olvasása során az alábbi rizikófaktorokat tudtam azonosítani, amik a nyugdíjrendszerből való kieséshez vezettek eddig, és egyenes okok arra, hogy nyugdíjasként szegénységben és rászorulóként éljen:

- A középiskolát követően nem tanult tovább és nem tanult szakmát.
- A legtöbbször be nem jelentett alkalmi munkából élt.
- Bűnelkövetés miatt 6 évre kiesett a normál munkaerőpiacról. Erkölcsi bizonyítványt nem tudott felmutatni, ezért nem kapott érdemi állásokat, ahol bejelentették volna.
- Vállalkozóként jelenleg minimálbéren adózik maga után. Hiába magas a jövedelme, gyakorlatilag nem fizet nyugdíjjárulékot.
- Jelenben élő fogyasztó. A havi közepes bevételéből egyáltalán nem tesz félre tartalékokat. Korábbi nagyobb bevételeit elköltötte autóra, luxusra.
- 47 évesen, tehát körülbelül 20 évvel a nyugdíj előtt nincs felhalmozott vagyona, saját lakása, értékesebb ingó, vagy ingatlan vagyona.
- Erős túlsúllyal, vérnyomás- és pajzsmirigyproblémákkal küszködik. Ez két okból is jelentős rizikófaktor. Egyrészt a betegségei miatt magas kockázattal kerülhet munkaképtelen állapotba, akár súlyos rokkant állapotba. Másrészt, ha megéri az öregkort, valószínűleg fokozott gondoskodást igényel majd.
- Gyereke még nincs, aki a későbbiekben segíthetné.

B.P., aki szegénységben született, aluliskolázott

B.P. vidéken élő 90 éves kisnyugdíjas özvegyasszony. Egy alföldi kis faluban él saját házában, minimális életkörülmények között. Sokszor egészségtelenül táplálkozik, fűtetlen, de komfortos házban lakik. Az átlaghoz képest hosszú kort ért meg, de többféle öregkori, kezeletlen betegségtől szenved, amik megkeserítik életét.

Összesen 4 elemi végzett és a későbbiekben sem szerzett magasabb iskolai végzettséget. Főleg háztartásbeliként élt, illetve az alföldi kis faluban a helyi gazdáknál, és állami intézményekben vállalt alkalmi munkákat. Csak nagy ritkán jelentették be a munkáját, ezért nyugdíjba vonulása előtt alig volt bármilyen igazolható munkaviszonya. Egy lánya van, özvegy. Saját ingatlannal rendelkezik, amiben lakik.

Mivel életútja jól dokumentált, ezért jól meg lehet figyelni mely döntések és élethelyzetek vezettek el mostani szituációjához:

- Alacsony iskola végzettsége miatt csak alkalmi munkákat kapott.
- Nem szerzett szakképesítéseket, amikkel nagyobb jövedelemre tett volna szert, vagy legalább nem lett volna ennyire kiszolgáltatott a munkaerőpiacon.
- Nem volt sosem tudatos munkavállaló, töredezett munkaviszony, alacsony bejelentett bér, az alkalmi szükségletek jellemezték a mindenkori munkavállalást.
- Életstílusán nem változtatott az általános mikrokörnyezeti, falusi társadalmi nyomás miatt, akkor sem, amikor egyértelműen látszott, hogy milyen következményei lesznek.

Megállapítások

Bár látszólag két teljesen eltérő életúttal van dolgunk, mégis sok közös vonást fedezhetünk fel. G.M. alkalmi munkákból élt, börtönviselt, ezért esett ki több évtizedre a munkaerőpiacról, jelenleg pedig csak minimális befizetési kötelezettségeket teljesít.

B.P. háztartásbeli volt, be nem jelentett alkalmi munkákból élt nyugdíjba menetele előtt.

A félbehagyott iskolák és a munkaerőpiacról történő kiesés teljesen szembeötlő. A szegénységből indulás, aluliskolázottság, a töredezett munkaviszony egyenes utat jelenthetnek az öregkori szegénységbe.

Mégis van egy alapvető különbség a két életút között, amit érdemes kiemelni.

B.P. olyan korban ment nyugdíjba, amikor az állami szerepvállalás miatt a töredezett munkaviszony és a minimális járulékfizetések ellenére is egy szűkös, de élhető nyugdíjat kapott.

G.M. nagyságrendekkel többet keresett eddigi élete során, mint B.P., viszont középkorú életének zenitjén olyan életszakaszba került, és abban is van jelenleg, amit valószínűleg a fokozatos egészségromlás, illetve a munkaerőpiac helyzete fog leginkább befolyásolni. A jelenlegi szakmáiból a megélhetéséhez és kissé megemelt életszínvonalához szükséges forrásokat tudja csak biztosítani. Viszont ez nagyon sérülékeny helyzet, mivel addig lesz pénze és biztos élettere, amíg van munkája és bírja egészséggel. Jelenlegi kilátásai szerint nem fog tudni saját ingatlant, vagy lakhatást szerezni, sem pedig jelentősebb megtakarítást felhalmozni. Mivel a nyugdíjrendszer számára gyakorlatilag láthatatlan, befizetései minimálisak, így a nyugdíja várhatólag a legalacsonyabb lesz. Viszont ingatlan híján a legalapvetőbb létszükségletekben is segítségre fog szorulni.

Az említett kiszoruló rétegek esetében önállóan nem fogják tudni kezelni a helyzetet, állami koordináció és intervenció szükséges.

Az esetpéldák elemzése során elgondolkodtató, hogy nem mindegy, milyen képesítéseket szerez meg az alany, vagy támogat az állam a nyugdíjas évek szempontjából. Az aktív időszakban hasznosak lehetnek a fizikai munkavégzésre alapuló szakmák, de idősebb korban nem jelentenek megélhetési biztonságot, vagy biztos nyugdíjat.

Látni kell, az aktív idősödés szempontjából kiemelkedő fontosságú, hogy az egyén milyen iskolai végzettséggel rendelkezik. Alacsony iskolai végzettséggel, legtöbbször fizikai munkakörben helyezkednek el. Nyugdíjazáskor a fizikai munkavégzők csekély köre tud újabb munkát vállalni, mert egészségi állapotuk nem teszi lehetővé. Szellemi munkavégzésre pedig végzettségük okán, nem alkalmasak. Diplomás nyugdíjasoknál a szellemi tőke átmenthető, ezért is lenne minél fontosabb a megfelelő képzések erősítése.

G.M. több, fizikai munkával kapcsolatos szakképesítést szerzett, de öregkorára ezekkel nem fogja tudni biztosítani megélhetését, és a jelenlegi gazdasági környezetben pont a fizikai munkások kényszerülnek a legtöbbször a fekete- vagy szürkegazdaságba.

További tanulság, hogy a nyugdíjas évek alatt jelentős vagyonként lehet definiálni egy saját ingatlant. Igen alacsony átlagjövedelmekkel a mai ingatlanárak mellett jelentős kihívás egy saját tulajdonú ingatlanra szert tenni nyugdíjas korig. Ami külön érdekesség lehet és külön elemzést kívánna, hogy Magyarország a lakhatási trendekben közeledik a nyugat-európai trendekhez. Ez alapján egyre kevesebb lesz a saját ingatlannal rendelkezők száma, és egyre többen lesznek, akik csak bérlik a lakhatást biztosító ingatlanjukat.

Azok esetében is meg kell vizsgálni a fennálló helyzetet, akik rendelkeznek saját ingatlannal nyugdíjas korukra. Ahogy egy 2018-as tanulmányban láthatjuk, jelenleg a lakással rendelkező idősek 25 %-a él rossz minőségű, rossz állapotú, alacsony értékű ingatlanban. Az egyedül élők több, mint 30 %-a él ilyen lakhatási körülmények között. Tanulmány említi, hogy a szóban forgó ingatlanok értéke alacsonyabb, mint az a költség, amit a felújításra kellene fordítani (Patyán, 2018). Véleményem szerint ilyen körülmények között az idős beszorul egy olyan helyzetbe, amikor is egyedül a minimális állagmegóvási feladatokat sem tudja ellátni az ingatlanon, de értékesíteni sem tudja azt, hanem kénytelen ebben az alacsony komfortú, egyre romló állagú ingatlanban élni. Ezen esetek aránya várhatóan csak növekedni fog.

Mire tudunk következtetni ebből?

Az esetpéldákból és az utána írt elemzésből látható, hogy amíg B.P. szerény, de biztos öregkort kapott az államnak köszönhetően, addig G.M.-re az állam aktív beavatkozása nélkül szinte biztosan az öregkori szegénység vár. A posztmodern életutak töredezettségére mindenképpen reagálni kellene a magyar nyugdíjstratégiának.

Gondolataim a következő évtizedek nyugdíjstratégiájáról

A cikkben láthattuk, hogy miképpen száll ki az állam az öregkor élhető biztosításából, egyre inkább ráterhelve az állampolgárokra ezt a felelősséget. Bár nem említettük korábban, nagyon jó példa erre az „szülőtartás” szabályozása, melyet 2011-ben rögzítettek az alaptörvényben, és később 2014-ben a Polgári Törvénykönyvbe is bekerült. Ebben tulajdonképpen kimondják, hogy a családok felelőssége az idős, rászoruló szülő eltartása.

Ezáltal ugyan az állam látszólag csökkenteni tudja a saját nyugdíj célú kiadásait, viszont pont az időskorú, a társadalom legkiszolgáltatottabb, önmagáról gondoskodni biztosan nem tudó rétege alól fogja „kirúgni a széket”.

Ez nem csak komoly szociális és társadalmi feszültségekhez vezethet a jövőben, de mivel az idősök öngondoskodása nem megalapozott, ezért az un. szendvics generációt fogja még jobban megterhelni. Azt az aktív dolgozói réteget, akik nem csak a gyereknevelés, de várhatóan az idős szülők eltartásával is megterhelődnek. Ennek valós hatása még kiszámíthatatlan, de vannak példák, amikre érdemes lehet figyelni. Például Görögország esetét tudnám említeni, ahonnan a lakosság jelentős része vándorolt ki a jobb élet reményében.

A nyugdíjrendszer alapjai nagyon régre nyúlnak vissza, és adott körülmények között többkevesebb problémával, de működtek. Az a szemlélet, hogy a jelen aktív dolgozói tartják el a jelen nyugdíjasait (és az egyéb rászorulóit, mint fogyatékosokkal élők, munkaképtelenek, stb.) egy modern és szociálisan érzékeny gondolat még manapság is.

Ez a rendszer csak az állam egyértelmű akaratával volt fenntartható és amint ez a politikai cél megszűnt és az öregkori biztonság megteremtésének felelőssége egyre jobban átkerült az állampolgárokra, úgy kerültek ki egyre többen ebből a biztonsági hálóból.

Cikkemben megpróbáltam levezetni, hogy az egyén öngondoskodására alapozva nem lehet nyugdíjrendszert építeni (ilyen történelmi és munkakulturális háttérrel). Ilyen rendszerben csak a társadalom egy igen szűk rétege érezheti magát biztonságban nyugdíjas éveire. Napjainkban az így kialakult nyugdíjrendszerben lévők alig egyötöde az, akinek megfelelő körülményeket tud biztosítani a nyugellátás, miközben a teljes aktív lakosság forrásait használjuk erre. Ráműtöttem arra is, hogy ha nem változik ez a szemlélet, akkor a jövőben még többen fognak kiszorulni az élhető biztonságos keretből öregkorukra.

A tárgyalatból az következik, hogy az állam semmilyen szinten nem léphet ki az idősekről való gondoskodásból, és minden felelősséget újra fel kell vállalnia. Társadalmunk még nem elég érett arra, hogy kiszolgáltatott rétegeit saját önszerveződésben megfelelően támogassa.

Éppen ezért, véleményem szerint az államnak egyik fő feladata ebben, hogy meghatározza azokat a rövid- és hosszútávú célokat, amikkel újra a megfelelő biztonságot tudja nyújtani az idős és önellátásra képtelen állampolgároknak. Ezek fő elemei a *lakhatás, orvosi ellátás, megfelelő élelmezés és a szociális kapcsolatok megtartása*.

Mivel a jelenkorban is biztosítani kell a nyugellátást és a jövőre is tervezni kell, ezért egyrészt meg lehet fogalmazni olyan rövidtávú lépéseket, amik a jelenlegi megélhetési szint alatt lévő nyugdíjasok életkörülményeit javítják és olyanokat, amik a következő 10-50 év lehetőségeire építenek.

A jelenlegi nyugdíjasok életszínvonalának emelésére az egyik legkézenfekvőbb mód a nyugdíjak, azon belül is a minimálnyugdíjak emelése. Fontos hozzátenni, hogy erősen csökkenteni kell az aktív dolgozói reálbérek és a nyugdíjak közötti szakadékot. Ahhoz, hogy a lehető legtöbben bekerülhessenek az átlagos megélhetési szintbe, gyakorlatilag a nyugdíjasok felének meg kellene duplázni a nyugdíját. Ha összegszerűen nézzük az adatokat, akkor a korábban bemutatott adatok alapján 2021²-es statisztika szerint, egy átlagos, azaz nem szűkös megélhetést biztosító nyugdíj valahol 190e Ft és 210e Ft között mozgott. Ebbe kellett beleférni a fent felsorolt, a megfelelő életszínvonalhoz szükséges alapelemeknek, feltéve, hogy az idős lakhatása biztosítva volt. A 2021-es statisztika szerint az átlagnyugdíj 148.450 Ft volt. Azaz a minimumnyugdíj (28.000 Ft) kétszeresét kellene adni az átlagnyugdíjhoz, hogy az életszínvonal átlagos szintjét elérje.

Több cikk szól arról, hogy emelni kellene a nyugdíjminimumot, mint például Vértesy László (2018) „A nyugdíjrendszer helyzete és finanszírozhatósága” című cikke, amiben elemzi a nyugdíjminimum és az alacsony nyugdíjak célzott emelését.

Ez természetesen azonnali megoldásként mindenképpen könnyebbséget jelenthetne a „nagyon szűkös” és „szűkös” körülmények között élőknek. Ez érinthetné körülbelül a nyugdíjasok 50%-át, de valódi, emberhez méltó megoldásokat nem tudna nyújtani csak jelentős összegek átcsoportosításával. Ez, a szolidaritási szempontokat figyelembe véve egy fontos elem, de nem nyújtana igazi szociális biztonságot. Azon kívül természetesen hatalmas terhet róna a nyugdíjasszóra, miközben szembe mehet a társadalmi igazságosság érzetével.

Ennek az összegnek a biztosítására lehetnek alternatívák a saját megtakarítások, önkéntes nyugdíjpénztárak. De ezzel több probléma is van.

² A legtöbb statisztikai adatot 2021-re tudtam beszerezni, ezért erre az idősíkra vetítve elemzem az összefüggéseket. Természetesen azóta emelkedtek a nyugdíjak (2023-ban az átlagnyugdíj 177.230 Ft), de mivel a megélhetési költségek is emelkedtek, ezért érdemi eltérést az összefüggések és trendek elemzésében nem okoz a két évvel ezelőtti adatok használata.

Az egyik jelentős probléma az önkéntes nyugdíjcélú megtakarításokkal az, hogy a jelenlegi átlagbérek mellett nincs olyan megtakarítási terv, amivel el lehet érni akár 40 év alatt a kívánt összeget. A lakosság legnagyobb része nem tud havi szinten megtakarítani, illetve megtakarításait szinte azonnal feléli egy-egy gazdasági válság, vagy családi tragédia esetén. Ezért nagyon kevesen tudnának elegendő összeget megtakarítani ahhoz, hogy ne szoruljanak rá az állami gondoskodásra (Veres, 2022, Grantis.hu)

Azok esetében pedig, akik valamennyi összeget képesek megtakarítani az aktív éveik alatt a legnagyobb gond a felhalmozott pénzek értékmegőrzése. Ha valaki 25 évesen kilép a munkaerőpiacra, úgy kell terveznie a következő 40 évre, hogy az aktuális értéken 40-60 millió forintot kell összegyűjteni ilyen távlatban (2021-es értéken számolva). 40 éves viszonylatban kiszámíthatatlan az infláció, a társadalmi és technológiai fejlődés, a gazdasági helyzet változása, a bel- és külpolitikai helyzet. Példaként tudom említeni a 24.hu cikkét, ami a napokban került publikálásra az internetes hírportál gazdasági rovatában, miszerint 33,5 ezer pénztártag megtakarítása került veszélybe egy magánnyugdíj-pénztár gazdálkodása miatt (24.hu, 2023), de említhetjük a körülbelül 1 éve tartó magas inflációt, ami a forint alapú megtakarítások reálértékének körülbelül ötödét „vitte el”.

Ezen tud enyhíteni a bankrendszer, de 40 éves távlatban komoly tervezést, rugalmas gondolkodást és állandó optimalizálást igényel az egyén és az egyén pénzét felügyelő harmadik fél részéről. További példaként tudom említeni a lakáscélú megtakarításokat, amik a 2000-es években körülbelül 10-20 millió forint célösszeget tűztek ki, és manapság ez az összeg a legtöbb nagyvárosunkban még akár beugrónak is kevés egy saját lakás megvételéhez. Ezért a gyűjtőszámlára történő felhalmozás csak részben és nagy kockázattal tudja biztosítani a későbbi megélhetést, elvárt életszínvonalat. A véleményem szerint erős állami szabályozás és célzott beavatkozás nélkül elérhetetlen az a cél, hogy valaki gyűjtögetéssel átmentse az átlagos életszínvonalát nyugdíjas korára.

A megoldás valószínűleg a két módszer, tehát a megfelelő biztonságot nyújtó állami nyugdíj és az önkéntes nyugdíjcélú megtakarítások használatának valamilyen optimális kombinációja lehet, de a sok lehetséges megoldás elemzése nem célja a cikknek.

Ahogy korábban is többször említettem, a nyugdíjkassza egyik legnagyobb kihívása a fentarthatóság biztosítása.

Fontos látni, hogy a nyugdíjrendszert jelenleg sem csak a nyugdíjalapú befizetésekkel finanszírozzák. Szükség esetén kipótlása megtörténik egyéb költségvetési forrásokból. Jó példa

még a nyugdíjprémium, ami kifejezetten a gazdasági növekedésből származó javak egy részét osztja szét a nyugdíjasok között.

És itt kell visszakanyarodnunk a G.M. és B.P. esettanulmányainál levont következtetésekre. Mind a két személy esetében elmondhatjuk, hogy látszólag nem fizetnek/fizettek be a nyugdíjalapba elegendő összeget, hogy megfelelő állami nyugellátásban részesüljenek.

De valóban így van ez? Nem termeltek elegendő állami javat az aktív idejük alatt, hogy joguk legyen egy átlagos állami nyugdíjra? Nem finanszírozták az akkori /jelenlegi nyugdíjasok életét?

Nézzük az alábbi nagyon leegyszerűsített számítást!

Egy átlag aktív kereső 2021-ben nettó 285.000 Ft keresett. Ez után a 10%-os nyugdíjjárulék befizetése 39.000 Ft volt. Tehát egy évben 468.000 Ft -ot fizetett be a nyugdíjkasszába.

Ha feltételezzük, hogy havi jövedelmének nagy részét, vagy az egészet felélte, akkor az akkori átlagos ÁFA-val számolva, évi szinten körülbelül 840.000 Ft-ot fizetett be forgalmi adóként.

Egy átlagos KATA vállalkozó, vagy például G.M. interjúalanyunk, leszámítva a kötelező adót, legalább havi 500.000 Ft-os nettó jövedelemmel rendelkezett 2021-ben. Mint G.M. esete is példázza, ezt az összeget is a legtöbben felélik minden hónapban, vagy éves szinten. Azaz éves szinten csak ÁFA adóval számolva körülbelül 1.600.000 Ft-ot fizetnek be forgalmi adóként.

Amit ebből le tudok szűrni, hogy azok az aktív dolgozók, akik látszólag nem dedikáltak befizetői a nyugdíjkasszának, ők is komoly finanszírozói a jelenlegi nyugdíjrendszernek. Ha egy szemléletváltással láthatóvá tennék fekete- és szürkegazdaságban aktívan keresők fogyasztói befizetését a nyugdíjkasszába, azzal egyrészt növelnék a társadalmi igazságosságot, másrészt megvalósulna a nyugdíjbiztonság egy szélesebb körben.

Korábban már említettem a pedagógusokat, akik alacsony fizetésük miatt szintén nem tudnak jó megélhetési szinthez szükséges nyugdíjat kapni. De több olyan, a nemzetgazdaság szempontjából, valamint a jelen társadalmunk jóléte szempontjából is fontos munkaterület van, amelynek dolgozói magasan képzettek, mégis szinte biztosan számíthatnak megélhetési problémákra öregkorukban (például egyéb pedagógiai dolgozók, ápolók, szociális gondozók, szociális munkások, stb.). A szakmákhoz alapfeltétel a több éves képzés és folyamatos továbbképzés.

Véleményem szerint velük szemben a társadalomnak és főleg az államnak kiemelt felelőssége van. Nem hagyhatja, hogy a jelenlegi alacsony jövedelmi helyzetük miatt az öregkoruk létbizonytalanságban teljen. Ez a jövő nemzedékeinek is igen rossz üzenet lenne, mivel ezzel a

szemlélettel a nyugdíjtudatos fiatalok inkább olyan szakmákat választanak, amik biztosabb időskort tudnak nyújtani.

Nagyon fontos megjegyezni, hogy a korábban említett nyugdíjösszegek akkor tudnak megfelelő megélhetést biztosítani, ha a lakhatási feltételek adottak, például nagyon olcsó önkormányzati bérlemény, vagy saját ingatlan. Piaci áron történő lakásvásárlás, vagy bérlet ebből az összegből nem megoldható.

Ugyanez elmondható szinte minden olyan szükségletről (élelmiszer, gyógyszer, egészségügyi szolgáltatások, stb.), amire egy „átlagos” életszínvonalhoz szükség lehet nyugdíjas korunkban. A szükségletek piaci alapon történő finanszírozása miatt emelkedik jelentősen az a költség, amiből ezt biztosítani lehet. És itt ismét előjön az állami beavatkozás lehetősége, mivel az állam megfelelő szabályozással képes lehet akár önköltségi áron is biztosítani ezeket a szükségleteket. Ezzel a nyugdíjak reálértéke jelentősen növekedne.

Úgy vélem a jelenlegi gazdasági helyzetben is több lehetőség van az időskori biztonság stabilizálására, ehhez szemléletváltásra lenne szükség. Ez egyben erkölcsi kötelességünk is. Ahogy a 2020-a Botos és Botos cikkben fogalmaztak: „Nem magunknak teszünk félre öreg korunkra, hanem törlesztjük elődeinknek, amit belénk fektettek.” (Botos és Botos, 2020, p 7.).

Összegzés

Az időskor, és a nyugdíjas évek pénzügyi háttérének biztosítása még mindig erősen tabutéma társadalmunk jelentős részénél. A jelenkor kihívásaira adott olykor erőn felüli küzdelmeink, sokszor felmentést adnak arra, hogy nyugdíjas éveinkre koncentráljunk. A dolgozat megírásakor számtalan felismerés ért a szakértők és a számok tükrében, hogy nincsenek egyértelmű megoldások a biztonságos nyugdíjas évek garantálására. De elkerülhetetlen feladat a ma fiataljainak, hogy tervezzenek az időskor kihívásaival.

Ezért cikkemben arra kerestem a választ, hogy miképpen lehetne minél több kiszolgáltatott helyzetben lévő nyugdíjas helyzetén javítani azzal, hogy másképpen gondolkodjunk az idősek szerepéről, és a rájuk fordítható keretekről. Az egyéni és állami felelősségvállalás kéz a kézben jár. De mi van akkor, ha az állam keze már nem segítő jobbként fonódik körénk? Vajon efelé megyünk jelenleg?

„Minden államnak el kell végeznie a jóléti állam korrekcióját. Nyugaton nehezebb, mert ott fölépült jóléti államok vannak, Közép-Európában nem olyan nehéz, mert nem épült fel jóléti állam. Mi a posztkommunizmus gazdasági rendszerének romjai és félig kész épületei közt

botladozunk, de itt nincs jóléti állam” (Orbán Viktor, Európai Néppárt 2012-es bukaresti kongresszus).

Irodalom

Botos, J., & Botos, K. (2020). Nyugdíjrendszer a változó társadalomban. *PÉNZÜGYI SZEMLE/PUBLIC FINANCE QUARTERLY*, 65 (1), 7-22.

Horváth, H. (2023), *A nyugdíjrendszer szegényei, avagy szembesülés az igazi nyugdíjsOKKAL*, [szakdolgozat, Semmelweis Egyetem]

Patyán, L. (2018). Időskorúak életminősége 2008-2018., *Acta Medicinae et Sociologica* (2018) Vol. 9. No. 27. (pp.125-137)

Rauh, E & Talyigás, K & Csizmadia, M (2021) JAVASLAT IDŐSÜGYI TÖRVÉNY MEGALKOTÁSÁRA Szakmai háttéranyag az időspolitika fő irányaihoz A Nyugdíjas Szervezetek Egyeztető Tanácsa kérésére, *Magyar Gerontológia*, 14, pp. 157-158

Szikra, D. (2018). Távolodás ez európai szociális modelltől–a szegénység társadalompolitikája. *Magyar tudomány*, 179 (6), pp. 858-871.

Vértesy, L. (2018). A nyugdíjrendszer helyzete és finanszírozhatósága, *Pénzügyi műhelytanulmányok 4*, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Pénzügyek tanszék

Internetes források

Kiss, I (2023), 10-15 éven belül akkorát ugrik a demenciával élők száma, amire nincs felkészülve a magyar ellátórendszer <https://444.hu/2023/02/15/10-15-even-belul-akkorat-robban-a-demenciaval-elok-szama-amire-nincs-felkeszulve-a-magyar-ellatorendszer>

KSH.hu, (2023)

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20211127/orokre-bebetonozhatjak-a-dermesztoen-alacsony-magyar-minimalnyugdijat-512278>

https://www.ksh.hu/stadat_files/jov/hu/jov0016.html

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0039.html

<https://www.ksh.hu/kereses?q=v%C3%A1llalkoz%C3%A1sok>

Kutatás készült arról, hogy mennyit teszünk félre nyugdíjas éveinkre, RRS news.hu, <https://rss.news.hu/kutatas-keszult-arrol-hogy-mennyit-teszunk-felre-nyugdijas-eveinkre-a-biztositassal-rendelkezo-k-toobb-106472.html>

Veres, P (2022), *Nyugdíj-előtakarékosságok összehasonlítása* , <https://grantis.hu/nyugdij-elotakarekossag/>

Lantos, T (2022) *Mire elég az átlagnyugdíj Magyarországon?*, Lantos Finance & Property Kft., <https://nyugdijmaskeppen.hu/mire-eleg-az-atlagnyugdij/>

Lantos, T (2023) *KATA nyugdíj kisokos*, Lantos Finance & Property Kft., <https://nyugdijmaskeppen.hu/kata-nyugdij-kisokos/>

Medicover Kórház árlista (2023), <https://medicoverkorhaz.hu/arak/muteti-arlista/>

Süle-Szigeti, B,(2022) *Hol tart most az idők anyagi lecsúszása, és mi várható a jövőben?*, Bankmonitor.hu, <https://bankmonitor.hu/cikk/hol-tart-most-az-idosek-anyagi-lecsuszas-a-es-mi-varhato-a-jovoben/>

Orbán Viktor, Európai Néppárt 2012-es bukaresti kongresszus, https://galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=169239_orban-bukarestben-a-sursum-corda-szueksegessegerl-tartott-predikaciot-a-kueldoetteknek

Szakadék szélén a legnagyobb magyar magánnyugdíjpénztár, 24.hu,<https://24.hu/fn/gazdasag/2023/03/28/horizont-magannyugdijpenztar-nyugdijpenztar-megtakaritas-nyugdij-dijfizetes-nyugdij-elotakarekossag-vegelszamolas-szolgaltato-mnb-tagdij/>

Ábra- és táblázatösszefoglaló:

1.ábra: Átlagbér és nyugdíj viszonya Bankmonitor.hu, <https://bankmonitor.hu/cikk/hol-tart-most-az-idosek-anyagi-lecsuszas-a-es-mi-varhato-a-jovoben/>

1.táblázat: 2021-ben a különböző megélhetési szintekhez szükségesnek tartott nettó jövedelemösszeg https://www.ksh.hu/stadat_files/jov/hu/jov0016.html

2.ábra: Öregségi nyugdíjban részesülők megoszlása a folyósított összeg alapján <https://bankmonitor.hu/cikk/a-nyugdijasok-x-szazaleka-nem-tudna-megelni-ha-megbetegszik/>

2.táblázat: Egészségesen várható élettartam [2018-2021], https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0041.html

3.táblázat Közfoglalkoztatottak létszáma, átlagkeresete,
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0051.html

4.táblázat Pedagógus bértábla, <https://www.penzcentrum.hu/karrier/20210422/pedagogus-bertabla-2021-enyit-keresnek-a-pedagogusok-a-pedagogusi-eletpalyamodell-alapjan-1113969#>

A szerző:

Horváth Hajnalka

szociálpolitikus, időügyi interaktív életút tanácsadó

horvath.hajnalka2016@gmail.com